

CRONICA LITERARA

de CLAUDIA MILLIAN

Erotocritul lui Cornaro în literatura românească de Vasile Grecu, Studiul adăugat la opul Dacoromania buletinul Muzeului Limbei române compus de Sextil Pușcariu

A apărut la Cluj un buletin „Dacoromania” cu istoric și sintaxa limbii române, condus de d. Sextil Pușcariu.

Interesant și instructiv, acest volum este un început dintr-un mare muzeu, în care vor fi strânse, pagină cu pagină, ca niște relicve, moaștele limbii române, de la cea dintâi pronunțare până la forma definitivă a limbajului nostru național.

De acela cu drept cuvânt a fost numită această publicație „muzeu”, căci înăuntrul scoarțelor ca între zidurile unui edificiu, cuvinte vechi și forme arhaice își vor păstra înfățișarea ca niște multe străvechi; chipuri uitate se vor trezi ca din cadrul iconelor șterse de vreme, obiecte ruginite ca bucașele armurilor străbune toate prinse în rostul cuvântului și al timpului lor, vor sta adunate, pentru înțelegerea și învățătura limbii noastre materne.

Pentru începutul acestei preocupări, d. Vasile Grecu, comentează și descrie Erotocritul lui Cornaro, veche lucrare grecească, intrată în literatura limbii române prin traducțiuni și localizări, și discutată de cei mai isteți cărturari.

„Erotocritul lui Cornaro” e o poemă romantică medievală, scrisă în dialectul ce se vorbește, cu puține schimbări, încă și astăzi în partea de răsărit a insulei Creta. Autorul se cheamă Cornaro. El s'a născut în orașul Sitia din Creta, astăzi Ilimani, și s'a însurat la Castrolon, Capitala Greciei, precum spune însuși epilogul poemului său. Poetul a nimerit așa de bine spiritul poeziei populare, încât poema sa, în puțina vreme, a devenit la întreg poporul grec, mai populară ca ori care altă operă literară artistică, iar această popularitate și-a păstrat-o până în ziua de astăzi.

Parintele limbii literare neoelene Adamantios Corais, fa numit pe autorul Erotocritului, Homer al literaturii grecești, scrisă în limba populară. Deși numirea aceasta l'a dat mai mult ironic, totuși e potrivită și bine meritată. Cornaro, ca și un al doilea Homer, a strălucit în jurul poeziei și personajelor sale vălva mare.

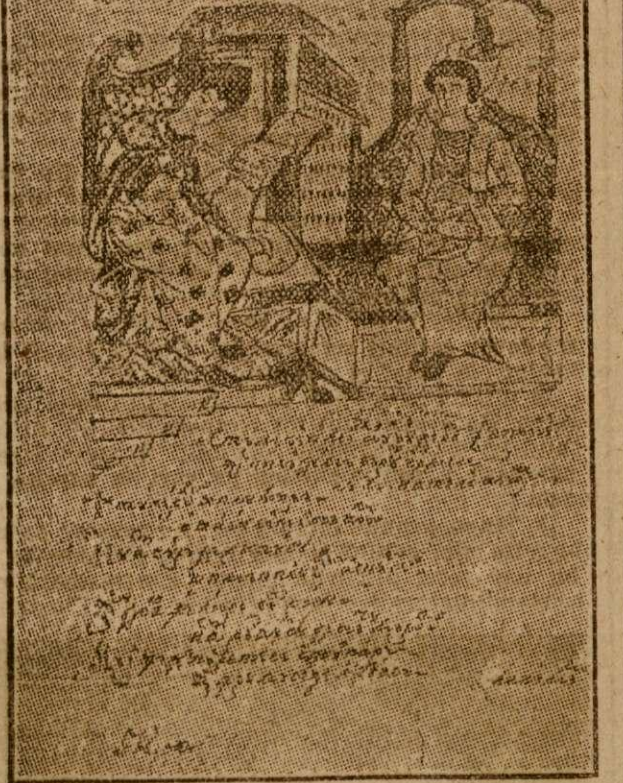
Așa începe autorul acestui studiu, expunerea Erotocritului și după ce am făcut cunoștința cu originea poetului acestui poem, ni se arată o precizie asupra ei, pornite de la diferiți critici competenți.

În secolul al 18-lea și începutul celui de al 19-lea, critica pare mai puțin binevoitoare Erotocritului, fiind în mare parte obiectivă cu operele antichității grecești.

Cum însă Erotocritul pare că datează de prin secolul al 15-lea sau după altă părere, de prin al 17-lea, el înfățișează și o mentalitate aparte și o expresie deosebită, căci cu cât îl apropiem mai mult de noi, cu atât se va simți mai bine grecețirea poetului de origine venețiană.

Un lucru e stabilit și anume că primul editor venețian a vorbit de această poemă prin anul 1713.

Ce se petrece în poema lui Cornaro?

Erotocrit era fiul lui Pezozrat, cel mai apropiat sfetnic al împăratului Iraeli din Atena, și al împărătesei Artemi.

Erotocrit se îndrăgostește de Aretusa, fiica împăratului, căutând să-și înabuse iubirea prin toate încercările omenești.

De acela își pierde timpul cu vânători și plimbări și numai seara, cânta din laută sub balconul iubirei lui zadarnice.

Aretusa însă, la cântecele acestea își simte inima turburată îndrăgostindu-se și ea de necunoscutul, care-i cânta sub ferestre. Împăratul însuși, doritor să afle numele acestui cântăreț, dă o masă mare la palat și invită pe toți tinerii, care cunoșteau acest instrument.

Erotocrit însă nu cântă și împăratul se vede blit să trimească zece slujitori, într-o seară să prindă pe cântăreț.

O luptă se încinge între el și slujitorii, doi din servitorii sunt ucși și Erotocrit scapă și de data aceasta.

Aretusa se îndrăgostește și mai mult la auzul acestei viteji și neputând să-l cunoască pe cântăreț, începe să tângiească și să plângă, ca de o boală, în vreme ce Erotocrit se exila, în țara Egiptului să uite și să se întreceze de suferința lui sufletească.

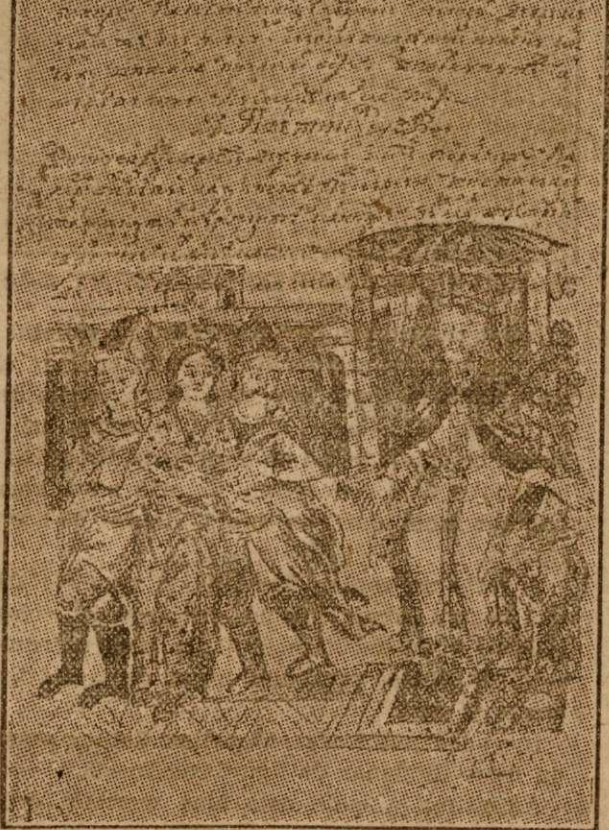
El încredințat mamei sale cheile saltarelor lui, pline cu hărții, ce nu trebuiesc văzute de nimeni.

În timpul acesta Pezozrat, tatăl lui Erotocrit, îmbolnăvindu-se grav, este vizitat de împărat și

de Aretusa, care găsește un cântec ce i-a fost cântat sub ferestre.

Așa, bănuște cine este cel care a iubit-o și căpătând cheile saltarelor ia toate hărțile pline de dragostea lui Erotocrit pentru ea.

Erotocrit se întoarce și află cele petrecute.

După multe ascunzătorii și șovăeli, Erotocrit începe cu Aretusa adevărată iubire destinată, și contra voinței împărătesei, ca se logodește pe sub ascuns cu aleul inimii ei.

Împăratul vrea în timpul acela să-și mărite fata cu fiul împăratului din Bizanț, dar izbucnind război între împăratul Iraeli și Vindiatra, împăratul Vlahiei, cel care ajunsese ca jafat până sub zidurile Atenei, această hotărâre este amânată.

Erotocrit trimis în surghiun află de război și sub formă de maur vine să lupte pentru victoria țării lui.

Purtându-se vitejește, după multe peripeții războinice, cu caracter de legendă, Erotocrit se cunună cu Aretusa și moștenește scaunul lui Iraeli.

Acesta este pe scurt istoricul poemului lui Cornaro, nepublicat până în prezent în România, epică și romantică, cu care a fost scris Erotocritul.

Intrarea acestei poeme în limba românească, s'a făcut prin mai multe manuscrise.

Unul din ele aparține logofătului Ionță și a fost copiat în București în 1787 cuprinzând la sfârșitul povestirii următoarea însemnare „Sfârșit lui Dumnezeu laudă. Zăgăvit de Petru logofăt, pisah log. Ionță”.

Alt manuscris, a intrat în limbă în 1790, care a ajuns la Cluj, după ce a circulat câteva timp în Bucovina.

În 1785 cuprinde scris: „Această carte s'a scris de mine în zilele prea luminatului Domnului nostru Io Alexandru Mavrocordat Voevod la vechiul nașterii 1785 August 15. Iar comandir Bucovinei Ionțanberg gheniral-maior, Ionță Tăutul”.

Pe manuscrisul din 1800, se găsește următoarea însemnare: „Această carte foarte iscusită și frumoasă s'a scris de Vasile ot Botoșani, cine a fi, că eu nu știu. Și am scris-o de la 1800 Mart 22 până la 1800 Iul 15, scriind-o pe apucate, când n'aveam treabă, în 85 zile Alexandru, logofăt al sărăriei domnești ce am fost și taingiu”.

După aceste multe manuscrise la care se mai adaugă și unu din 1818, se poate ușor deduce, popularitatea, de care se bucură la noi, poema lui Cornaro.

Iată ce scrie Anton Pann, despre această carte intrată direct de la greci și apoi tradusă și prelucrată în limba noastră, de repețeți ori: „Nu m'am românește, până astăzi... „Nu s'a văzut încă tipărire dată. „Dar tradusă în proză la mulți se găsește, „Și la alți în versuri ca și în grecește”.

Una din traducerile Erotocritului se datorește lui Anton Pann.

Mai târziu Dionisie Fotino, parafrazează pe Cornaro, suprimând introducerea și epilogul și adăugă cunoștințe noi, comparând pe Erotocrit cu toți eroii clasici, ca Achile, Ercule, Odiseu, Perseu.

Prelucrarea lui Fotino, a fost tradusă în versuri în limba română de Anton Pann, dându-ne noul Erotocrit.

Iată cum se adresează Anton Pann cititorilor săi:

„Astă poezie în limba grecească S'află n'prăstiată în țara Românească. Ca ceea ce este în București lucră Trasă din altă și adăugată De Dionisachi Fotino serdarul Cum și la lumină dată cu tiparul Astfel cu încetul lui săvârșire, Iat-o și lesită de sub tipărire. Primiți-o dară căi dorești de dănsa, Și moral culegeți c'albina dintr'ansa. Să fiți sănătoși”.

Anton Pann

Porto Riche... revuist

Acela dintre scriitorii noștri, care în orele libere se amuza scriind culepte pentru revistele de vară și cari din această pricină sunt „aspru admonestați” de critici, pe simplul motiv al geloziei câștigurilor materiale, vor fi răzbuțai de autorul „Trecutul” și al „Îndrăgostit”.

Parintele teatrului francez modern, considerat de toate cercările literare ca cel mai întransigent în materie de artă, e probabil „îndrăgostit” fără a-și fi de reviste „Cigara”.

Pentru d-ra Rêg ne Floru, Porto Riche scrie un sketch ce se va reprezenta în curând și la care tot Parisul va alerga în goană.

Săptămâna teatrală

de DIM. ȘERBAN

TEATRUL NAȚIONAL: Sorena din trecut (4 acte)

comedia istorică în versuri de Mircea Rădulescu

Teatrul nostru istoric — în frunte cu Alexandru Davilla și Petriceicu Hâsdeu — a format tragedia clasică a repertoriului românesc.

Paginile sângeroase ale istoriei voievozilor noștri, au tresărit în replica originală și căuțată a lui „Vlaicu-Vodă” și în verbul arhaic cu inaginii de cronică a lui „Răsvan și Vidra”, iar în vorba mestesugită și armonioasă a lui Delavrancea, Moldova și a trăit gloria lui Ștefan cel Mare și durerea Oanei, cumințe sau săbatac.

Tot ce a venit mai pe urmă, sau între operele acestor trei creatori, nu s'a putut ridica mai us, nici ca concepțiune dramatică nici ca plasticitate istorică.

Lângă masivitatea acestor compozițiuni grave, trebuia să apară inspirațiunea nouă și vibranță a unui temperament tânăr care să aducă un avânt nou și o formă proaspătă, paginilor noastre istorice.

Povestea lui Petru Cercel — fiul lui Pătrașcu-el-Bun, trăit în Occident, la curtea Caterinei de Medicis și a lui Henric, regele Franței — a surăz și scurta sa aventură domnească, temperamentul romantic al poetului Mircea Rădulescu.

În adevăr, poezia exuberantă în coloare și ritm, cu care Mircea Rădulescu a cinstit mișcarea ca nouă a versului românesc, s'a potrivit de minune cu avântul civilizată și supra-estet a lui Petru Cercel.

Așa dar, lăsând tirada patriotică de o pară, ca și fraza sforăitoare și goală, autorul a construit o comedie romantică, după chipul și înfățișarea eroului său; de acela în „Sorena din trecut”, vei auzi cuvântul clar și sonor al frazelor elzale; de apus și volubilitatea semină a discursului ce valerece alături de rostirea cumpănată și cu tăl de pravilă, a boerilor noștri, legați cu pământul

Petru Cercel, contra intrigilor Doamnei Chiajna este ales Domn al Munteniei și căutat anume d boeri la Constantinopol, unde fiul lui Pătrașcu Vodă astepta înconjurat de artiști și oameni de seamă. Aici începe episodul lui Cercel. Aici visul lui prinde aripi, și se năruie din nădejdea de a duce în țara lui, toată poezia și arta Florenței.

Meritul acestei comedii trebuie să fie unul singur și anume acela de a fi putut să sugereze în toată amploarea, tipul rafinat al occidentalului, trăit alături de Caterina de Medicis, străncopata lui Laurent I Magnificul, protectorul artelor și hierelor toscane.

„Maestre Benedetto, să iaci cu dănsul scrimă!”

Dacă această comedie își lătură cuvântul cu asurinta unei falfări de aripi, dacă greutatea masivă a tragediei e schimbată într-o desfășurare romantică, prin avântul spumos al tinereții, în adâncul ei tresar palpățirile unei vieți sbucămate, de himera visului nelămpănit.

Sorena din trecut, e plină de durerea tuturor miranților și căntătorilor de idealuri, iar Petru Cercel e sinteza tragică, a înainte-mergătorilor sau a martirilor de frumos!

IDEEA

I

Ciudate s'firile-omenești și multe. Nu ști ce chipuri gândul o să-ți prindă — Când îl arunci în lumea ce-l oglinde — Nu-i nimeni răbdător să-ți-l asculte.

Sunt minți în care, preschimbat în grindă Ia forma unor grele catapulte Lovind un zid de rânjet și insulte; Și minți în care, zdrențuit, colindă

Când crivățul de foc mai aprig bate, Cersind pe uliți popularitate, E când clocotitor ca uraganul,

Când sunet dintr'o strună... Vai, sărmanul, Nici nu-l mai recunoști când trist se'ntoarce Și doar o lacrimă de milă-ți stoarce.

II

La ce dar sbuciumul vieții tale Când știi că visurile se destramă? Când codrul ce-l credeai numai de-aramă Ți-arată toamna veștede petale.

Când lumea ce-ți părea o panoramă Și oamenii — oșteni în mândre zale, Și lașna lor — răsunet de cimbale, Sunt tot tabloul vechi în altă ramă..

La ce dar nopțile de insomnie, Suspinele și frângerea de mâni, Când sorii tot aceiași o să fie, Aceeași sclavii cu ai lor stăpâni Și-aceiaș tremurul de poezie, Când tot ce-a fost și este, va fi mâni?

III

C'un milion de veacuri înainte Sufliă ideea în eternul gol. Iar golul prinse'n ritmic rotogol Să nască lumi... Și soarele ferbit..

De bună-seamă sferile în stol Sunt Gândul luminând cândva o Minte — Divinitatea din volume sfinte, Puterea „X” din gravul protocol

O, suflete, ți-e teamă de-un eres Și svârli culoarea ta de pesimism

Pe pânza zăgăvărită de-atvism, Veghiază: vine Gândul... Cine știe?... Si de rămâne — atunci e pe vecie...

LEON FERARU

De acela, când boerul Miriste-ți cere îndepărta rea de la curte a artiștilor străini:

„Ca să scăpăm moșta de bir și de nevoi, Măria Ta, e neted, cu dănsul, ori cu noi! CERCEL răspunde:

De voi, Boeri, mă leagă tot ce în mine plângă. Sunt os din osul vostru, o, sletnici și sunt sânge Din mânăru vostru sânge, pământ din vechi pământ

De voi mă leagă graiul și morșii din mormânt; De voi mă leagă legea și pravila străbună, De voi mă leagă codri străvechi, ce tunc sună, Ca și pe voi mă leagă de-al nostru scump popor, Acelas vis, acelaș avânt, acelaș dor; De voi mă leagă dreptul păstrat din vremuri sfinte, Pecetuit cu sânge și slove pe morminte, De voi mă leagă steagul și sceptrul...

MINISTE

Și de ei?

CERCEL

„Din ei mă leagă trailul din anii cei mai grei...

Și amintind tot rostul tinereții și al prieteniei lor:

„De ei mă leagă Roma, ierulic Paris De ei mă leagă n'regul și unicul meu vis. Cu voi, voiam o țară de vitejie până Cu ei, s'aduc în țară lumină din lumină”...

Dar desamăgit și lovit de o datină conservatoare și închinată prea mult trecutului închis, Cercel pleacă cu sufletul zdrobit și plin de revoltă:

„Am smuls, de-aici, din suflet, tot ce am avut mai bun Si-acuma simt durerea... Visai un vis nebun... A! Nu; e prea tineric... Mă'nabus, vreau lumină, Vreau soare, vreau să fie priveștiștea senină...”

Așa, ascultând ultima oară cântecul Doinei, visătorul pleacă înapoi, cu visul și cu durerea lui și în urmă, o singură fecioară plânge:

Și nimeni sub ierestre, de-acum n'o să mă cânte.

Sorena din trecut, este cea dintâi respirațiune nouă a teatrului nostru dramatic, iar Petru Cercel, portretul proaspăt, de o frescă și un aspect

DIM. ȘERBAN

